

Tabel D. Gerandomiseerde gecontroleerde studies (RCT's), waarbij **aromazorg** is vergeleken met standaardzorg of een andere interventie bij patiënten in de palliatieve fase.

Studie	Patiënten	N	Vergelijking	Uitkomst-maten	Uitkomst
Barati 2016 (Iran)	Dialyse-patiënten (thuis en in dialyse-centrum)	46	Inhalatie van rozewater 's nachts en voor dialyse ged. 4 weken vs standaardzorg Door: patiënten (na instructie door verpleegkundigen)	Angst, na 2 en 4 weken	Geen significant verschil na 2 weken (p=0,09). Significant verschil na 4 weken (p<0,001)
Goepfert 2017 (Duitsland)	Palliatieve patiënten (15 bij bewustzijn, 5 bewusteloos) 10 gezonde controles (Afdeling palliatieve zorg in ziekenhuis)	30	Inhalatie van citroen- en lavendelolie ged. 10 min, 3x in 90 minuten vs inhalatie van water Door: onderzoeker	Hart- en ademhalings- frequentie Bloeddruk Zuurstof- saturatie	<u>Citroenolie</u> : toename van de meeste parameters in alle groepen (m.n. bij palliatieve patiënten) <u>Lavendelolie</u> : geen verandering of afname in alle groepen. <u>Water</u> : In geen enkele groep verandering na inhalatie
Kawabata 2020 (Japan)	Advanced cancer (Afdeling palliatieve zorg in ziekenhuis)	74	Aromamassage met lavendel en/of sinaasappelolie (eenmalig) vs geen aromamassage Door: massagetherapeut	Kwaliteit slaap en vermoeidheid direct na massage en de volgende dag	Geen verschillen tussen beide groepen
Kyle 2006 (Engeland)	Palliatieve patiënten (thuis, polikliniek, afdeling)	37	Massage van been en voet met sandelhoutolie versus amandelolie vs aromasteen met sandelhoutolie, 1x per wk ged 4 wk Door: aroma- therapeut	Angst direct na interventie	Geen interpretatie mogelijk door baseline verschillen en kleine aantallen patiënten per groep
Lai 2011 (Hong Kong)	Advanced cancer met obstipatie (oncologie- afdeling)	45	Buikmassage vs aroma-buikmassage (5 dagen achter	Obstipatie, KvL, direct na laatste interventie	Significante verbetering van obstipatie en KvL over tijd alleen in aroma- buikmassage-groep, niet bij

			elkaar) vs standaardzorg Door: getrainde verpleegkundigen en aroma-therapeut		buikmassage of standaardzorg. Significante verschillen in obstipatie en KvL tussen aroma-massage, massage en usual care
Serfaty 2012 (Engeland)	Advanced cancer (n=34) Vroeg stadium kanker (n=5) Scores ≥ 8 op HADS voor angst en/of depressie	39	Massage met essentiële olie vs cognitieve gedragstherapie, 8 sessies van 1 hr in 10 weken Door: gekwalificeerd aromatherapeut	Depressie, angst en KvL, na 3 en na 6 mnd	Verbetering van angst, depressie en KvL in beide groepen na 3 en 6 mnd Geen significante verschillen tussen beide groepen.
Soden 2013 (Engeland)	Advanced cancer (palliatieve zorg- instelling)	42	Rugmassage met lavendelolie + basisolie vs rugmassage met basisolie (1x/wk in 4 wk) vs standaardzorg Door: therapeuten	Pijn, slapen, angst, depressie, symptom distress en KvL, iedere week	Geen significante verandering t.o.v. baseline van pijn, slapen, angst en symptom distress direct na aromatherapie en na 4 weken.
Wilcock 2004 (Engeland)	Advanced cancer (hospice)	46	Massage met lavendelolie en kamille van rug, nek, schouders of hand ged. 30 min, 1x per week ged. 4 wk vs standaardzorg Door: gekwalificeerd aromatherapeut	Lichamelijke klachten, stemming en KvL direct na de interventie	Verbetering van klachten, stemming en KvL in beide groepen. Geen significante verschillen tussen de groepen
Wilkinson 1995 (Engeland)	Palliatieve patiënten (palliatieve zorg centra)	51	Massage met Roman kamilleolie van gehele lichaam vs amandelolie, wekelijks ged. 3 wk	Angst na iedere massage en na 4 wk Rotterdam Symptom Checklist na 4 weken	Geen verschil in angst tussen beide armen
Wilkinson 1999 (Engeland)	Palliatieve patiënten (palliatieve zorg centra)	103	Massage met van gehele lichaam met Roman kamilleolie + basisolie	Angst na iedere massage en na 4 wk Rotterdam Symptom	Afname van angst in beide groepen na de massage, geen verschil tussen beide groepen

			vs rugmassage met basisolie wekelijks ged. 3 wk	Checklist na 4 weken	Geen verschil in depressie Geen verschillen na 4 wk van de schalen van de RSCL tussen beide groepen
Yildirim 2020 (Turkije)	Palliatieve patiënten (palliatieve zorg centra)	68	Inhalatie van lavendelolie ged. twee avonden vs geen inhalatie Door: getrainde verpleegkundigen	Kwaliteit van slaap en vitale tekenen (adem- en hartfrequentie, bloeddruk en zuurstof- verzadiging)	Verbetering van kwaliteit van slaap op beide dagen. Geen verschil in vitale tekenen

KvL: Kwaliteit van leven

NS: Geen significant verschil tussen experimentele en controlegroep

ESAS: Edmonton Symptom Assessment Scale